ONS MARKENBOEK

Gorssel, april 1988
6de jaargang, no. 2

ISSN: 0169-5819

ONS MARKENBOEK
is een uitgave van de Oudheidkundige Vereniging
De Elf Marken in de gemeente Gorssel.

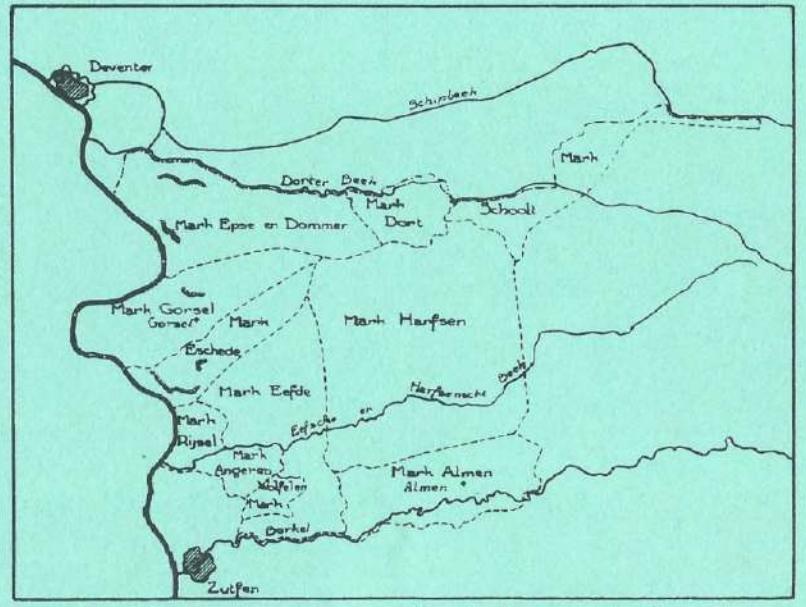

Kaartje van de vroegere marken in de gemeente Gorssel.

Deze vereniging werd opgericht op 27 september 1983, en heeft ten doel "de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van de gemeente Gorssel, waaronder mede wordt begrepen het grondgebied van de gehele, huidige en vroegere, burgerlijke gemeente Gorssel".

Het bestuur wordt gevormd door de leden:
Voorzitter : H.J. Jansen, Bargeweg 16, Eefde (tel. 05750-40785)
Secretaris : N. van Wijk, Hassinklaan 29, Epse (tel. 05759-1394)
Penningmeester: J. Bakker, Laakweg 6, Almen (tel. 05751-1620)

ONS MARKENBOEK

6e jaargang, no. 2, april 1988

INHOUD

	blz.
Mededelingen van het bestuur	2
Agenda jaarvergadering	3
Jaarverslag over 1987	4/5
Advertentie Deventer Courant	5
Financieel jaaroverzicht 1987	6
Dodenherdenking in het dorp Gorssel door A. Hoekstra	7/16
De watermolen van Dorth door H.J. Jansen	17/23
Lezers/leden reageren Over het dorp Eefde door J. ter Avest	24/27
Zelfdoding, ook al in 1744 door H.W. Menop	28

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Nu op de aanstaande jaarvergadering weer drie bestuursleden aftredend zijn vraagt het bestuur zich af of het na vijf jaar in dezelfde samenstelling te hebben gewerkt wenselijk zou zijn om te komen tot vernieuwing van genoemd bestuur. We denken hierbij voornamelijk aan enige dames en heren met veel belangstelling voor de toch zo interessante geschiedenis van onze gemeente, waarbij tevens voldoende animo aanwezig is voor het vervullen van een bestuursfunctie.

Het bestuur is bezig om te komen tot het projecteren van de in bezit zijnde videoopnamen, overgenomen van films, gemaakt tijdens de bevrijding van onze regio in april 1945. Zodra een en ander rond is wordt u hierover nader geinformeerd.

Voor de in de maanden juni/juli van dit jaar in te richten tentoonstelling in "Ons Huis" te Almen vragen wij medewerking van onze leden voor opbouw en surveillance. Degenen die hiervoor interesse hebben verzoeken wij vriendelijk zich bij de secretaris of één der andere bestuursleden te melden.

Agenda Jaarvergadering op dinsdag 17 mei a.s. in "De Roskam" te Gorssel.
Aanvang: 19.30 uur.

1. Opening
2. Notulen der vorige jaarvergadering (zie Ons Markenboek, 5e jaargang no. 3)
3. Ingekomen stukken
4. Jaaroverzicht
5. Financieel jaarverslag
6. Verslag kascommissie en benoeming van een nieuw lid dezer commissie
7. Bestuursverkiezing.
   Periodiek aftredend zijn de heren:
   J. Pasman, A.M. de Ruiter en N. van Wijk.
   Allen stellen zich herkiesbaar.
   Namen van tegenkandidaten kunt u vóór 10 mei a.s. melden bij de secretaris.
8. Rondvraag
9. Pauze
10. Lezing door de heren H.J. Jansen en J. Eefting over de geschiedenis van de Gorsselse Gemeentehuizen.

JAARVERSLAG OVER 1987

Het jaar 1987 is voor "De Elf Marken" over het geheel genomen een goed verenigingsjaar geweest.

De diverse dia-avonden in de vijf dorpen gehouden, werden door zeer veel leden en verdere belangstellenden bezocht. Een aandachtig en soms kritisch gehoor toonde aan, dat de geschiedenis van onze gemeente en omgeving grote belangstelling van onze leden heeft. Enkele geplande activiteiten konden helaas geen doorgang vinden. De wandeling door Zutphen, onder leiding van mevrouw Vredenberg, moest wegens minimale belangstelling worden afgelast. Ook de tentoonstelling in "Ons Huis" te Almen geprojecteerd in de maanden juni/juli kon wegens veiligheidsperikelen niet doorgaan. Dit tot grote teleurstelling van de werkgroep, die met de voorbereiding van deze expositie al in een vergevorderd stadium was.

In het financieel verslag kunt u lezen, dat we nu als vereniging in het bezit zijn van een aantal vitrines en prikborden, waardoor het inrichten van een tentoonstelling vergemakkelijkt wordt.

Het veldnamenonderzoek is gereed en het wachten is nu op de uitwerking van de diverse gegevens. Veel dank zijn we verschuldigd aan hen, die zich vrijwillig veel tijd en moeite hebben getroost, om alle gegevens te verzamelen.

De groep leden zie zich bezig houdt met het archiefonderzoek kan, nu het archief weer van Lochem naar het vernieuwde gemeentehuis is verhuisd, met het onderzoek verder gaan.

Onze vereniging is in het bezit van een video-band met filmopnamen van de bevrijding van onze regio in april 1945. Tevens zijn

de filmpjes van de bejaardentochten in Gorssel (1937 en 1938) nu eigendom van "De Elf Marken".

De samenstelling van het bestuur veranderde niet. Dit bestuur vergaderde in 1987 negen maal.

De redactiecommissie slaagde er ook nu weer in om vier keer copij bijeen te brengen voor de samenstelling van "Ons Markenboek", zij het soms met enige moeite. Laat dit laatste een aansporing voor onze leden zijn om bovengenoemde commissie in wat ruimere mate van verhalen, betrekking hebbende op de elf marken, te voorzien.

Het aantal leden was op 31 december 1987 382. Vergeleken met 1 januari van dat jaar een kleine daling.

ADVERTENTIE DEVENTER COURANT 1843

OPENBARE VERKOOPING.

Mr M. E. HOUCK, Notaris te *Deventer*, zal aan het *Koerhuis* op de Stads Weide aldaar, op Maandag den 24 Julij 1843, des middags ten 3 ure, overgaan tot de veiling ter uiterlijke toewijzing van:

Het Tiendvrije ERF en GOED

P E S S I N K,

zijnde eene BOERDERIJ met HERBERG en LOGEMENT te *Epse*, Gemeente *Gorssel*, nabij *Deventer* aan den Straatweg naar *Zutphen*, bij den afweg naar *Laren*, *Lochem*, *Borculo* enz. gelegen.

Waarvan de aanwijzing zal geschieden door den Meijer van het Erf.

Het HUISPERCEEL staat op	f 2200.
Het WEIDE- en BOUWL. *het Lage*, op	- 1000.
De Akkers BOUWL. in den Enk, op	- 1450.
Vier KOEWEIDEN op den *Epserwaard*, op	- 800.
De BERGKAMP in 3 Perceelen, op	- 1710.
De MOLENKAMP in 2 Perceelen, op	- 1100.
De HAKKE BOUWL. op	- 250.
De IJSSELKAMP, op	- 210.
De UITERWAARDEN in 3 Perceelen, op	- 4690.
Het Stuk HEIDEGROND in 7 Perceelen, op	- 861.
Te zamen	f 14271.

DODENHERDENKING IN HET DORP GORSSEL

A. Hoekstra

Als op de avond van de vierde mei 's avonds de vlaggen weer halfstok gehesen worden, stelt zich ook voor het gemeentehuis te Gorssel een stoet mensen op, die zwijgend naar de begraafplaats lopen om daar de doden te herdenken, die tijdens de oorlog zijn omgekomen.

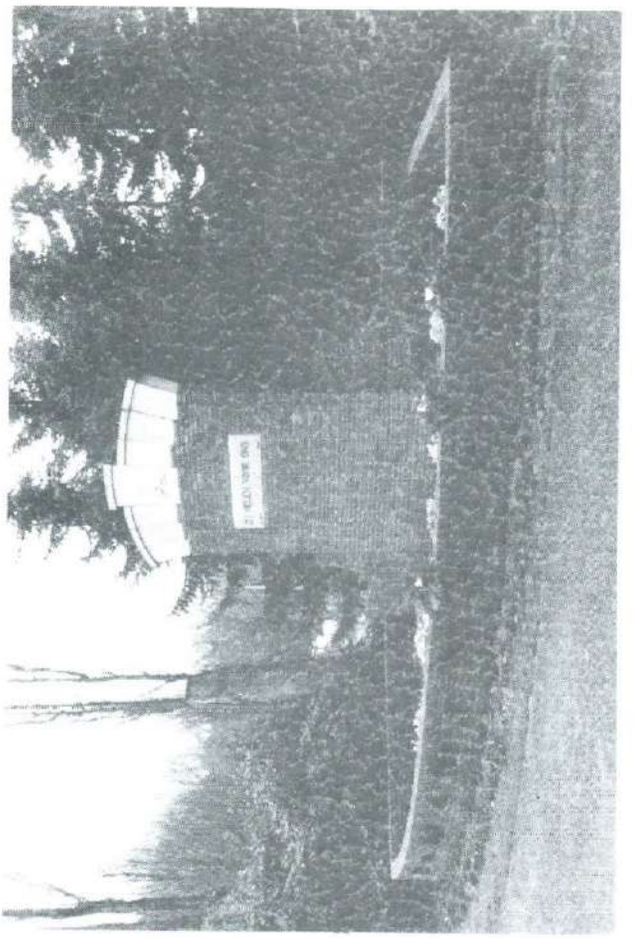

(foto H. Meedendorp)

FINANCIEEL JAAR-OVERZICHT 1987

Inkomsten			Uitgaven
Contributies	f. 9.845,--	Kosten Ons Markenboek	f. 2.816,63
Bankrente	- 860,03	Drukwerk & Adm.kosten	- 141,65
Entreegelden	- 115,50	Kosten ledenverg.	- 541,50
Kruisposten	- 147,--	Representatiekosten	- 80,25
		Abonnementen & Contr.	- 110,--
		Kruisposten	- 147,--
		Restitutie contr.	- 50,--
		Diversen	- 448,45
		Kosten oudheidkamer	- 1.866,80
		Aanschaf oorlogsfilm	- 706,--
		Overname 2 vitrines	- 205,--
		Aanschaf 5 vitrines	- 3.698,40
	f. 10.967,53		f. 10.811,68

B A L A N S per 31 december 1987

Saldo bank	f. 694,98	Krediteuren	f. 410,60
Saldo spaarrekening	- 15.585,93	Kapitaal	- 16.020,31
Debiteuren	- 150,--		
	f. 16.430,91		f. 16.430,91

TOELICHTING:

Saldo bank- en spaarrekening: Het aanwezig saldo per 31-12-1987
Debiteuren: Nog te vorderen contributies minus dubieus over 1987
Krediteuren: Vooruitbetaalde contributie en nog te betalen kosten.

Voor het eenvoudig monument worden de eerste bloemen gelegd. Over het drama dat zich op zondag, 24 september 1944 in Gorssel voltrok, schreef de heer H.J. Jansen uitvoerig in Ons Markenboek, 3e jaargang no. 2. Een vuurpeleton van de S.D. in Joppe schoot zes gijzelaars zonder enige vorm van proces dood op de schietbaan van Gorssel. Het waren de heren Bennekers, Brinkman, van Velden, Loman en Polak. Zogenaamd op de vlucht neergeschoten halverwege Vorden werd de Gorsselse politieman Jacob Meyer die zijn medewerking aan de arrestatie van gijzelaars had geweigerd.

Vervolgens staan we stil bij de graven van geallieerde vliegers die op Gorssels grondgebied zijn neergekomen in hun vliegtuigen. Het zijn er dertig.

Tien augustus 1942 stortte 's nachts om ongeveer 4.30 uur aan de Oude Larenseweg, in de buurt van de boerderij Nieuw Eschede, een Engelse bommenwerper van het 150 squadron van de Royal Air Force neer. Het toestel had zijn bommen gelost op Osnabrück, maar werd neergeschoten door een Messerschmidt Bf. 110 van de III Gruppe Nachtjagdgeschwader 1.

Hierbij kwamen om:

1. Norman Victor Bickerton, 20 jaar
2. John Alfred Hughes, 20 jaar
3. Maurice Collins, 26 jaar
4. Herbert Gwyn Jones, 29 jaar
5. Edmund James McCann, 22 jaar

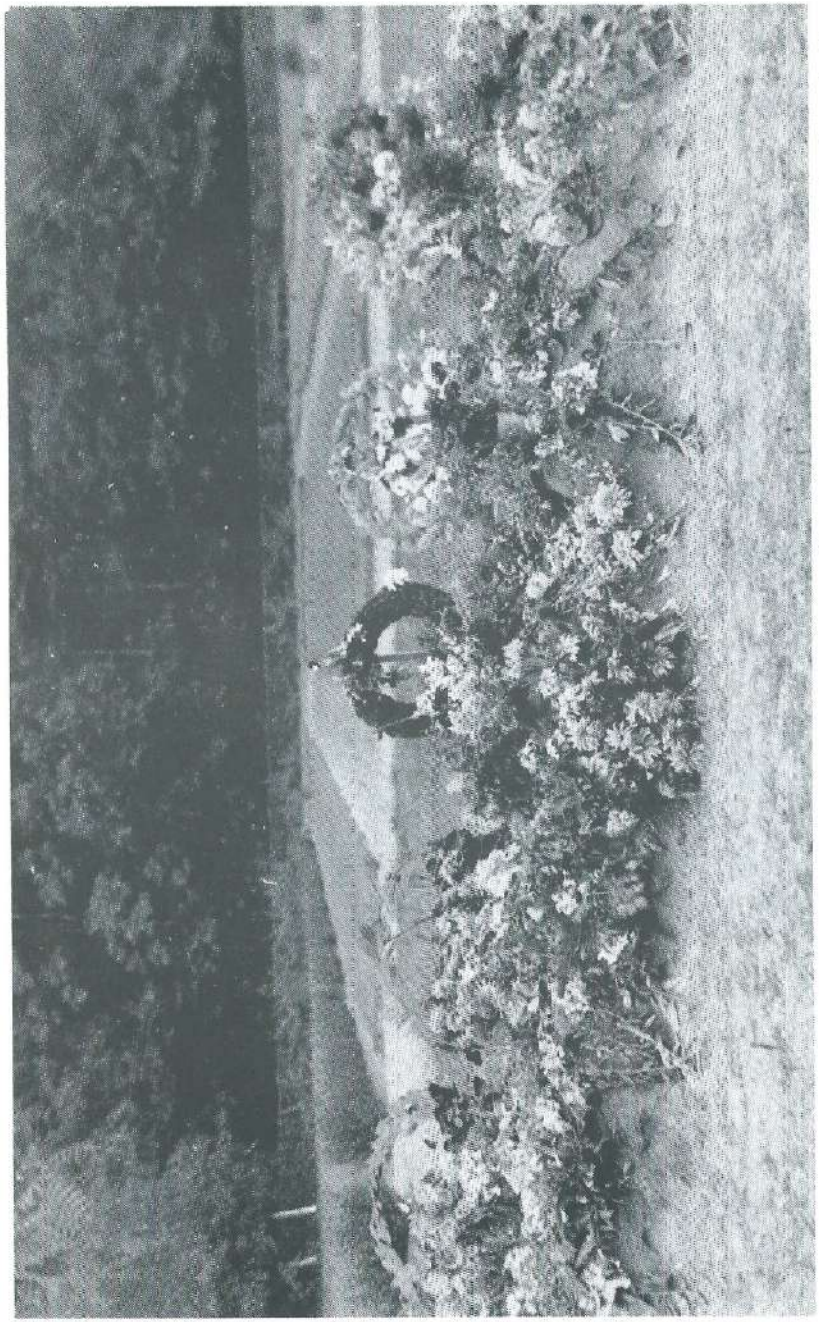

In het geheim maakte de heer Loman van "Kantoorboek- en fotohandel Loman" t.o. "Hotel de Roskam Tel. 51 Gorssel" deze foto bij de begrafenis van de eerste vijf geallieerde vliegers, die toen nog "met militaire eer" begraven werden.

Eenvoudige stenen markeren nu de plaatsen, waar deze vijf en de anderen liggen.

(foto H. Meedendorp)

Vanaf de basis Leeming startte in de nacht van 26 juni 1943 een Canadese Halifax-bommenwerper met als doel deel te nemen aan een aanval op Gelsenkirchen. Toen de vliegtuigen als gevolg van het slechte weer te laat boven het doel kwamen, waren de herkenningstekens die uitgezet waren door de zogenaamde "pathfinders" al uitgebrand, waardoor de bommenwerpers hun doelen niet goed konden waarnemen.

Op de terugweg werden ze hevig aangevallen door Duitse jagers. Eén van hen lukte het met behulp van de zoeklichten die in Almen opgesteld stonden, een Canadese bommenwerper van het 427 squadron te raken. Het toestel stortte even voor half drie neer bij de oprijlaan van huize Amelte in Gorssel. Op de begraafplaats liggen:

6. George Theodore Matynia, leeftijd onbekend
7. Harold Garfield Froud, 29 jaar
8. Archibald Kany Young, leeftijd onbekend
9. Robert Randolph Stickney, 30 jaar
10. Francis Joseph Higgins, 22 jaar
11. Fergus John Hunler, 22 jaar
12. William Kashmar, 24 jaar

Nog geen jaar later werd op 25 maart 1944 een Engelse bommenwerper van het type Lancaster B-II, die behoorde tot het 115 squadron, waarschijnlijk toen hij terugkwam van Berlijn, neergeschoten. Het toestel kwam circa één uur 's nachts neer bij de kwekerij 't Peppendael bij Epse. Alle zeven inzittenden kwamen om. Hoewel het een toestel was van de R.A.F., behoorden twee bemanningsleden tot de Royal Canadian Air Force en één tot de Royal New Zealand Air Force. Ze heetten:

13. Alexander John Hull, 19 jaar
14. Robert Leslie Coulter, 34 jaar
15. Edward John Deemer, leeftijd onbekend
16. Arthur Diggle, 23 jaar
17. John Laurence Duffy, 26 jaar
18. John Edwin Hammond, 22 jaar
19. Thomas Elliott Vipond, 23 jaar

Vanaf de basis Croft in Durham startte op 17 juni 1944 een Halifax B III, die deel uitmaakte van het 434 squadron. Waarschijnlijk is het toestel reeds boven het doel, Fischer-Tropsch Synthetic Oil Plant te Sterkrade, aangeschoten. Toen het 's nachts om ongeveer 2.00 uur neerstortte in een weiland langs de spoorlijn ter hoogte van de Oude Horst in Almen, konden drie vliegers geborgen worden:

20. Hugh Francis Morrow, leeftijd onbekend
21. John Markey Johnston, leeftijd onbekend
22. Jack Laverne Shanks, 20 jaar

In hetzelfde vak als de hierboven genoemde vliegers, ligt begraven:

23. Daniel Holland McLeod, 28 jaar

Zijn toestel, een Mosquito van het 487 squadron van de R.N.Z.A.F. was opgestegen van de basis Thorney Island. McLeod voerde een zogenaamde Free Rangervlucht uit, d.w.z. hij mocht alles wat hij aan vervoers- en communicatiemiddelen onder zich zag, beschieten. Toen het vliegtuig aangeschoten werd, moet de navigator eruit gesprongen zijn. Op de middag van 18 november 1944 stortte het neer met de piloot op de Brink in de Eefdese Enk.

De laatste bommenwerper die op Gorssels gebied neerkwam was een Lancaster B III van het 100 squadron van de R.A.F. Het doel, Hannover, heeft het nooit bereikt, want reeds op de heenvlucht vanaf de basis Waltham werd het neergeschoten. Het kwam neer in de buurt van boerderij Maatman aan de Harfsensesteeg. Alle zeven bemanningsleden, onder wie één Australiër, verloren het leven.

24. Eamonn Gillon, 25 jaar
25. Frank Shackleton Elliot, 29 jaar
26. Alastair Stewart Gordon, 19 jaar
27. Reginald Barker, 26 jaar
28. Bernard George Aldred, 21 jaar
29. Jack Murray Clyde Wilson, 29 jaar
30. Albert Arthur Law, leeftijd onbekend

Verder kwamen in onze gemeente nog enkele vliegtuigen neer, te weten:

- een Duitse jager die op 10 oktober 1943 in een kolk aan de Lindelaan belandde en waarbij de piloot omkwam;

- een Engelse jachtbommenwerper die, nog voorzien van bommen, 26 september 1944 neerstortte aan de Scheuterdijk in Eefde. September 1945 stelde een officier van de R.A.F. een onderzoek in naar de identiteit van de bemanning, maar de resultaten hiervan zijn niet bekend;

- de piloot Hendrik Charles Cramm, reserve - luitenant, kwam op 30 maart 1945 met zijn vliegtuig, een Spitfire, neer in een weiland achter de boerderij van H.J. Tragter in Almen. Op 27 mei 1948 werd hij herbegraven op de Grebbeberg;

- tussen de Dorpsstraat en de Whemerweg in Almen kwam op 1 april 1945 een Engelse Spitfire van de R.A.F. neer. De Franse piloot kwam om en werd 11 juli 1949 herbegraven in Frankrijk;

- tenslotte stortte op 4 april 1945 aan de Schepersweg in Harfsen een Duitse jager neer, bestuurd door de piloot Kerkemayer.

De laatste plaats waarbij wij stilstaan tijdens de herdenking, vermeldt de namen van drie mensen die even voor de bevrijding van het Duitse juk op Oxerhof vermoord zijn.

Over dit oord der verschrikking schreef de Deventer ULO-leraar N. Sybesma, die er zelf gevangen had gezeten, op 19 mei 1945 in Trouw: "Drie jaar geleden werd de familie, die het landgoed bewoonde, reeds verdreven door de bezetters: manschappen van de Waffen S.S. werden er een tijdje ingekwartierd; later richtte de beruchte Rauter 't in als een veilige wijkplaats voor hem en zijn staf: prikkeldraad, landmijnen en bloedhonden moesten hem vrijwaren voor ongewenscht bezoek. Toen genoemde heer niet kwam, werd inderhaast een houten gebouwtje opgetrokken om als veldlazaret te kunnen dienen voor herstellende frontsoldaten. Eindelijk, eind 1944 toen de gevreesde S.D. uit Den Haag, via Zeist in Deventer aankwam, kreeg Oxerhof zijn laatste bestemming en werd op 't landgoed een "Fahrbereitschaft" ingekwartierd en 't houten gebouwtje als S.D. gevangenis ingericht. Vandaar links van de oprijlaan de vele houten garages en rechts ervan de steenen barakken, die als verblijfplaats van de bewakers en van de chauffeurs hebben gediend.

De gevangenis is nu uitgestorven.

Na dubbel prikkeldraad gepasseerd te zijn, loopen we door een breede gang; links en rechts liggen de kamers, die als cellen werden ingericht. Bij normale bezetting telde elke kamer 8 ledikanten; na de razzia's in 't Westen, - toen velen de sprong uit den trein waagden - steeg de bevolking soms tot 14 à 16 man per cel.

't Wachtlokaal der bewakers bevindt zich aan het eind van den corridor. Vermoedelijk hebben de moordenaars daar de laatste dagen hun drinkgelagen gehouden ... 1000 flesschen wijn werden achtergelaten bij de overhaaste aftocht naar Westerbork.

En toen zijn ze hun lusten gaan botvieren op de nog overgebleven gevangenen; 35 waren er op Vrijdagmorgen nog vervoerd naar de Dienststelle op de Brinkgreven en na een dag van zwaren arbeid losgelaten. Maar 10 waren ten doode opgeschreven. En niet de mitrailleur, zooals op de Woeste Hoeve werd gebruikt, noch een "nekschot", zooals op den dag der bevrijding aan de slachtoffers van Twentol werd gegeven, maakte een eind aan hun levens: op beestachtige wijze, onmogelijk nader aan te duiden, werden hier door dronken sadisten 10 menschen afgemaakt ...

Enkele uren voor wij de bevrijding genoten, gaven zij 't offer van hun leven.

Op de schietbaan, vlak achter de houten garages, speelde zich 't drama af, en enkele meters verder tegen den boschrand aan, vonden onze Canadeesche vrienden de graven, inderhaast gedolven. Als we met den rug naar de villa over 't pas door de Obersturmführer Hoffmann aangelegde gazon kijken, kunnen we de geopende kuilen zien, nu leeg, daar de stoffelijke resten naar 't kerkhof in Gorssel zijn vervoerd.

Als we terugkeeren hebben we geen oog voor de mooie boomgroepen in 't park, noch voor de plaats waar we al zagend onze dagen doorbrachten.

We beseffen eens te meer, hoe noodzakelijk 't is om zonder pardon, zonder medelijden op te treden tegen zulke beestmenschen en ... tegen hun vrienden, die hun optreden hier hebben mogelijk gemaakt."

Hier liggen begraven:

W. Voorbeytel Cannenburg
geboren 12 september 1920
gevallen 5 april 1945

W.E. Steuerwald
geboren 13 september 1920
gevallen 5 april 1945

G.W. van den Wall Bake
geboren 22 april 1922
gevallen 5 april 1945

(foto H. Meedendorp)

Bron: Gemeente-archief Gorssel

DE WATERMOLEN VAN DORTH

H.J. Jansen

In "Ons Markenboek" van januari 1984 nr. 1, 2de jaargang heb ik indertijd geschreven over "Onze Molens" en op bladzijde 12 van genoemd boekje staat vermeld, dat de watermolen van huize Dorth tot ± 1780 stond aan de Bathmenseweg, tegenover het kasteel en wel aan de westkant van de weg, aan de Molenbeek.

Aangezien de korenmolen in 1797 werd gebouwd, kwam de vraag naar voren waar het koren werd gemalen tussen 1780 en 1797.

Bij mijn lezing over huize Dorth te Bathmen en te Harfsen in het winterseizoen 1986/1987 heb ik ook bovenstaande gegevens vermeld. Hierop ontving ik een brief van de heer Goorman uit Nieuwegein, thans Den Haag. Hij schreef dat hij een onderzoek naar de mulders (molenaars) van Dorth had ingesteld en dat hij meende te weten, dat onze watermulder na 1780 toch nog een opvolger had gehad. Bij onderzoek vond hij namelijk nog een molenaarsfamilie.

Bekend was dat Arent Harmsen of Clooster of Watermulder in 1779 overleed en werd begraven te Bathmen op 19 juli 1779. We mogen aannemen dat de weduwe van Arent na het overlijden niet op de molen is blijven wonen en ook dat na haar vertrek de molen nog niet is afgebroken. Bovendien is er bij de volkstelling van 14 oktober 1795 aanwezig: "de mulder" 4 vr. en k. + 1 meerd. man = 5 pers. Dit moet zijn geweest Berend Wevers, maar op deze molenaar kom ik nog terug. Eerst nog iets over Arend Harmsen, alias Clooster, alias Watermulder. Zijn eerste huwelijk was met Janna Witkamp. Die overlijdt en wordt 3 maart 1766 te Bathmen begraven. Vermoedelijk gestorven

in het kraambed, want op 28 april daaropvolgend wordt eveneens te Bathmen begraven: "de Watermulders kint".

Uit het tweede huwelijk (mei 1766) met Grietje Stroek,(overleden te Bathmen 14 mei 1774; dit was de vrouw die bij de watermolen verongelukte) zijn de volgende kinderen geboren:

Janna, gedoopt te Bathmen 08-02-1767 (dochter van Arent Harmsen)
Henders, gedoopt te Bathmen 20-11-1768 (overleden juli 1771)
Harmen, gedoopt te Bathmen 26-11-1769 (overleden december 1769)
Henders, gedoopt te Bathmen 21-07-1771.

Op 25 september 1774 trouwt Arent Harmsen Clooster voor de derde maal en nu met Derkjen Abrahams Schoolderman. Bij het volgende huwelijk wordt zij Jenneken genoemd. In het doopboek wordt ook geen Derkje gevonden, wel een Jenneken, gedoopt te Bathmen 21 mei 1736, als dochter van Abraham Willems en Jenneke Arents aan het Schoolder, begraven te Bathmen op 24 december 1774, met vermelding: Watermulder zijn vrouw.

Het vierde huwelijk vindt plaats te Bathmen op 16 april 1775 en wel met Henderske Harmsen van Vorden, naderhand ook Osseweide genoemd, waaruit nog 2 kinderen worden geboren en wel:

Herman, gedoopt te Bathmen 21 juli 1778, zoon van Arent Klooster en Henders Osseweide
Gerrit Jan, gedoopt te Bathmen 14 april 1776, zoon van Arent Harmsen Watermulder en Henders.

Op 19 juli 1779 wordt Arent Harmsen, alias Watermulder te Bathmen begraven.

Zijn weduwe wil hertrouwen en bij akte, verleden te Bathmen worden Derk Pothaar op Crosmans en Herman Jansen op Kijk in de Beek als mombers benoemd over haar onmondige kin-

deren. Zij kan de kinderen geen vaders goed verstrekken anders dan de kleren en belooft hen te zullen laten leren lezen en schrijven.

Omdat deze akte voor het gerecht te Bathmen is gepasseerd en niet in Dorth, mag aangenomen worden dat de watermulders-familie toen al de watermolen had verlaten.

Op 19 juni 1780 trouwt Henders Osseweide, weduwe van Albert Kloosterman te Bathmen met Hendrik Hendriksen Sandvoort, weduwnaar van Fenneken Dirksen.

Uit het archief van de Ned. Hervormde Gemeente te Bathmen kwam nog het volgende naar voren, waaruit blijkt, dat kinderen van de overleden Watermulder werden uitbesteed:

1. een meisje van de overleden Watermulder van Dorth bij Braakman Zuidloo per 5 maart 1781 voor f. 8,- per jaar.
2. bij Willem Wibbelink per 10 maart 1781 voor f. 10,- per jaar; dit zullen waarschijnlijk Janna en Henders zijn, geboren in 1767 en in 1771.
3. ook nog werden uitbesteed 2 kinderen van Henders Osseweide, vrouw laatst van H. van Santen (Zandvoort) het ene bij Klein Bronsvoort begin januari 1782 voor f. 14,- per jaar, en het andere bij Willem Dekker (per januari 1782) voor f. 25,- per jaar; mei 1786 bij Langenberg voor f. 14,- per jaar (deze bedragen veranderen steeds).

Henders Osseweide is overleden vóór 1788, maar er is een hiaat in het begraafregister van Bathmen van 5 juli 1787 tot 19 april 1789, ook naderhand vertoont dit register ernstige gebreken.

Er is ook een lijst van kostgangers, beginnend 1788:

1. Gerrit Jan, zoon van de overleden weduwe van de overleden Watermulder: bij Klein Bronsvoort tot mei 1789 voor f. 12,- per jaar.

2. Herman, zoon van de Watermulder, bij Langenberg tot mei 1789 voor f. 7,- per jaar
en verder nog
de oude Hendrik van Santen, bij Hendrik Maatman, per mei 1801 voor f. 55,- per jaar. Daarna overleden. Wel duidelijk is dat deze Sandvoort/Van Santen niet op de watermuldersplaats zal hebben gewoond. Hij was geboren in Bathmen en gedoopt aldaar op 19 oktober 1723 als zoon van Hendrik Hendriks en Aaltje Jansen. Hij was weduwnaar van Henders Osseweide.

Gerrit Jan Watermulder is daarna geruime tijd zoek. In het bevolkingsregister van Bathmen van 1850 woont als kostganger bij de familie Brink, Dortherhoek 79, Gerritjan Watermulder geboren te Gorssel in 1782, ongehuwd. Hij vertrekt 20 december 1855 met de familie Brink naar Diepenheim. Dat zijn werkelijke geboortejaar 1776 was, hoeft bij de identificatie geen rol te spelen. Dergelijke grote verschillen zijn geen uitzondering.

Harmen Watermulder, geboren 21 juli 1778, wordt nog in 1789 uitbesteed, maar trouwt met Maria Keizer, weduwe van Harmen Landeweer. Hij overlijdt te Gorssel op het "meistershuus" op 13 februari 1820 in de leeftijd van 42 jaren. Er zijn minstens 2 kinderen uit dit huwelijk:
1. Harmanus Watermulder, geboren ?? 1812, overleden te Deventer op 30 oktober 1842, oud 30 jaren, van beroep dagloner en wonende Molenstraat 77.
2. te Gorssel geboren dochter Gardina op 7 juli 1815, dochter van Harmen Watermulder en Maria Keizer (leeftijd van de vader volgens deze akte 45 jaar, moet echter zijn 37 jaar).

De lotgevallen van de familie Watermulder zijn dus zo goed als bekend en op grond van

vorenstaande kunnen we aannemen dat de weduwe Watermulder de watermolen in 1780 heeft verlaten om plaats te maken voor de nieuwe molenaar en dit zou moeten zijn:
Berend Wevers, geboortig van Winterswijk en gehuwd met Harmken Schepmans. Uit dit huwelijk zijn geboren:
1. Dirk Jan, gedoopt in Bathmen 13-05-1781
2. Derkjen, gedoopt in Bathmen 30-06-1782
3. Jan, gedoopt in Bathmen 08-05-1785
4. Willemina, gedoopt in Bathmen 16-11-1788
5. Janna, gedoopt in Bathmen 19-03-1792.

Bij de eerste 4 kinderen staat geen nadere aanduiding, maar waarschijnlijk wonende op de watermolen, gelet op de gegevens van de vorige bewoners.

Bij het 5e kind staat als doopgetuige: Henders Wyrtman (naaste buur van de watermolenaar), dochter van Berend Waanders Weevers en Harmke Derks op de watermoole.

Het tweede huwelijk vindt plaats te Bathmen op 20 december 1795 met Willemke Muetstege (Bathmen 40) geboren 7 juni 1761 en overleden te Bathmen in 1812 Loo 101 (Muetstege) als weduwe van Berend Wever. Uit het tweede huwelijk werden geboren:
6. Harmina, gedoopt 1 januari 1797, geboren op de Watermoole in Dorth.
7. Janna, geboren 6 januari 1798, gedoopt 10 juni 1798, geb. op de Watermool.
8. Hendrik Willem, gedoopt 13 oktober 1799, op de Mool bij Dorth
9. Berend Hendrik, gedoopt 8 november 1801, zoon van wijlen Berend Hendrik Weever en Willemke Wessels te Bathmen.

Op 10 augustus 1801 was vader Berend overleden.

Aangezien de korenmolen van Dorth in 1797 gereed moet zijn gekomen, mogen we aannemen, dat deze Berend de laatste water-

molenaar van Dorth moet zijn geweest en de eerste molenaar op de nieuwe korenmolen in de Dortherhoek. Het kind Janna is nog geboren op de "watermool" en Hendrik Willem op de Mool.

Uit de rundveetelling uit 1800 blijkt dat op 6 maart 1800 in de Dortherhoek Berent Muller met slechts 1 koe wordt vermeld. Hoogstwaarschijnlijk is dit dus ook Berend Wever.

In een stuk van 1825 is bij Dortherhoek 55 sprake van "molenaar A. Brouwer" met een gezin van 8 personen, zonder verdere opgave.

In het oudste bevolkingsregister van Bathmen (1830) is huis 55 in de Dortherhoek dat van de "molenaar" (dit register is n.l. het enige dat naast huisnummers ook namen van huizen geeft).

In 1830 zijn bewoners van Dortherhoek 55 "Molenaar":

Wissink, Willem Raalte 40 jr. gehuwd, molenaar rk
Kuiper, Antonia Olst 38 jr. gehuwd, zonder beroep rk
Wissink, Hendrika Bathmen 2 jr. j dr. zonder beroep rk
Timmerije, Barend Laren 37 jr. jongeman molenaar prot.
Velle Henne, Jan Twello 26 jr. jongeman boerwerk. rk ?
Van Keulen, Jan Zwolle 25 jr. jongeman bakker prot.
Vlierman, Janna Wijhe 12 jr. j dr. zonder beroep rk

In 1840:

wed. Antonia Kuiper met 3 kinderen rk
het meisje Vlierman rk
en:
Hendriks, Hendrikus Raalte 32 jr. jongeman boerwerk rk
Dikkers, Gerrit Holten 28 jr. jongeman bakker prot.

Willem Wissink overleed Bathmen Dortherhoek 55 op 9 mei 1837, 47 jaar oud, hij was bakker en geboren uit Hellendoorn.

Antonia Hendriksen (ook Kuiper) 52 jaar koopvrouw te Bathmen, geboren te Olst 27 mei 1791, hertrouwde te Bathmen op 20 januari 1844 met Gerrit van de Weeteringe, bakker te Bathmen, geboren te Raalte op 6 december 1806.

Uit 1860 zijn er dan de volgende gegevens: Dortherhoek 55 wordt omgenummerd in nr. 19.

1. v.d. Wetering, Gerrit 1806 Raalte gehuwd bakker, rk, overleden 17 maart 1858
2. Hendriks, Tonia 1791 Olst gehuwd, zonder beroep, rk
3. Wissink, Jan 1831 Bathmen ongehuwd, molenaar rk
4. Wissink, Mathinus 1833 Bathmen ongehuwd bakkersleerling rk
5. Wissink, Hendrika 1828 Bathmen ongehuwd boerenw. rk

Tot zover de gegevens over de Dorther molens. Mogelijk zal te zijner tijd nog een aanvulling worden gegeven over de mulders of molenaars na 1860. Dit laatste stuk houdt u dus nog te goed. Met dank aan de heer Goorman voor de aandacht die hij heeft besteed aan dit onderwerp. Zonder hem had dit artikeltje niet geschreven kunnen worden.

LEZERS/LEDEN REAGEREN

Onder de titel Lezers/leden reageren hoopt de redactie van Ons Markenboek min of meer regelmatig brieven of delen van brieven te publiceren die bij de redactie zijn binnengekomen.

Na een filosofische beschouwing over de historie in het algemeen, schrijft de heer J. ter Avest uit Klarenbeek:
"... Over dat verleden wil ik trachten iets te schrijven.

Ik ben geboren op de boerderij "Klein Havike", die lag op de Boedelhofkamp. We zien allereerst, dat de ontwikkeling van het dorp Eefde bepaald niet heeft stilgestaan. Er zijn bebouwde kommen bijgekomen en nieuwe woonwijken zijn verrezen.

Maar mijn eerste herinneringen zijn dat op Boedelhofkamp twee boerderijen stonden. Veel van de gronden waren los verpacht, vermoedelijk voor drie of zes jaar. Vele Eefdenaren hadden hier hun zgn. tuin. Zo ook Zutphense inwoners. Men kan het vergelijken met de volkstuintjes van tegenwoordig. Evenwel met dit verschil, dat men het land niet zozeer als hobby gebruikte, maar uit bittere noodzaak. Ik kan me nog best herinneren, dat het eerste huis op de Boedelhofkamp gebouwd is. Het was op de plaats waar nu de supermarkt is gevestigd. J. Seeghers en echtgenote lieten het huis bouwen. Bijzonderheden blijft men altijd onthouden; ook dit dat tijdens de bouw van die woning wij toen als jongens, komend van de Wilhelminaschool, wel eens ravotten in het in aanbouw zijnde huis. Dat ging goed, totdat één der werknemers ons een keer "oppaste". Toen was het feest natuurlijk uit.

Vanaf dat punt liep de weg naar onze boerderij, waar nu de Openbare Bibliotheek

is. Net voorbij de boerderij draaide de weg naar rechts en kwam dicht bij de ingang van de Boedelhof op de Boedelhofdijk uit.

In "Uit Gorssels Verleden" wordt beschreven dat in de zeventiende eeuw Het Havike en de Boedelhof met elkaar verenigd waren: "Havike". Komt het eerst voor in 1473 als "dat goed ter Havick". In 1494 was eigenaar Harmen ter Haevick te Zutphen; in 1661 Frederik van der Capellen, die het goed toen vereenigde "mettet huys ende haevesaett Boedelhoff". Naderhand behoorde de Boedelhofkamp aan de erfgenamen van notaris Vos en werd het beheerd door notaris Schaafsma. In 1926 werd de boerderij Klein Havike vernieuwd. Naderhand kocht de gemeente Gorssel de gehele Boedelhofkamp met de twee daarop staande boerderijen. In de crisistijd werd de kamp bouwrijp gemaakt: wegen werden aangelegd en een deel is ook nog als stortplaats gebruikt. Van de aanleg van de wegen herinner ik me nog het volgende: de zwarte grond werd door de werkloze arbeiders uit de gemeente Gorssel naar een laag gedeelte van de kamp gebracht, het zand werd met kruiwagens vervoerd over planken door zo'n vijftien à twintig man, al naar er werkzaam waren. Het tempo lag natuurlijk niet hoog, waar nog bij kwam, dat er één bij was die allen goed kon vermaken. Als voorste man stak hij wel eens een stok tussen de spaken van de kruiwagen zodat die niet verder kon tot grote hilariteit van de anderen.

Met de aanleg van de spoorlijn Zutphen - Hengelo (O), die 1 november 1865 in gebruik werd genomen, vond er een grote verandering plaats. Vele perceelsgrenzen zijn toen gewijzigd. Zo kon het ook gebeuren, dat de weg vanaf Dennenbos, via Klein Havike en daarna naar de Gorsselse heide verlegd werd. Op oude kaarten liep deze weg via de boerderij De Pas en verder naar de boerderij van de

familie Berenpas "de Voort" en kruiste vandaar de Eefdese beek. De naam van deze laatste boerderij doet denken aan "een doorwaadbare plaats".

In Zutphen was in de Isendoornkazerne (voorheen het Isendoornklooster) het vierde regiment huzaren gelegerd, dat zijn exercities hield op de Wolzak en vaak samen met het vierde regiment uit de Boreelkazerne te Deventer op de Gorsselse heide oefende. De commandant was luitenant Van der Wall Bake.

Wanneer er oefeningen waren op de Gorsselse heide, kwamen er nog al eens vergissingen voor. Wat was namelijk het geval? Op de oude kaarten stond de spoorlijn niet aangegeven. Men reed dan bij Dennenbos recht door, maar stuitte dan op de spoorbaan. Dan moesten ze eerst de Boedelhofweg opzoeken om dan bij de Elzeroverweg de weg naar de heide op te gaan.

Mijn vader vertelde wel eens, dat volgens een overlevering er ergens aan de weg van de Gorsselse heide naar Zutphen een waterput moest zitten, die diende voor het drenken van de paarden op de terugweg naar Zutphen. Wanneer de paarden terugkwamen van de Gorsselse heide waren ze nat bezweet en mochten eerst halverwege Zutphen gedrenkt worden.

En inderdaad hebben we later tijdens de bouw van een kippenhok die waterput gevonden. We hebben er echter niet aan gedacht de bodem te onderzoeken naar verloren gegane voorwerpen.

Verplaatsen we ons via Dennenbos richting Kapperallee, dan stond daar allereerst de onderwijzerswoning en de Wilhelminaschool en verder ... niets! Alleen vanaf de draai rechts naar de spoorlijn de boerderij van de familie Reinders, die in 1919 naar Eefde was gekomen en twee burgerwoningen. Tengevolge van de aanleg van de Twenthekanalen moest de familie Reinders weer vertrekken. Ze verhuisden in 1929 naar de Wilpse Achterhoek. Ik meen, dat deze

boer de "Damboer" werd genoemd. Misschien dat de boerderij oorspronkelijk één geheel vormde met de Dam, want dicht bij de spoorlijn werden met kanaalwerkzaamheden grafkelders opgeruimd."

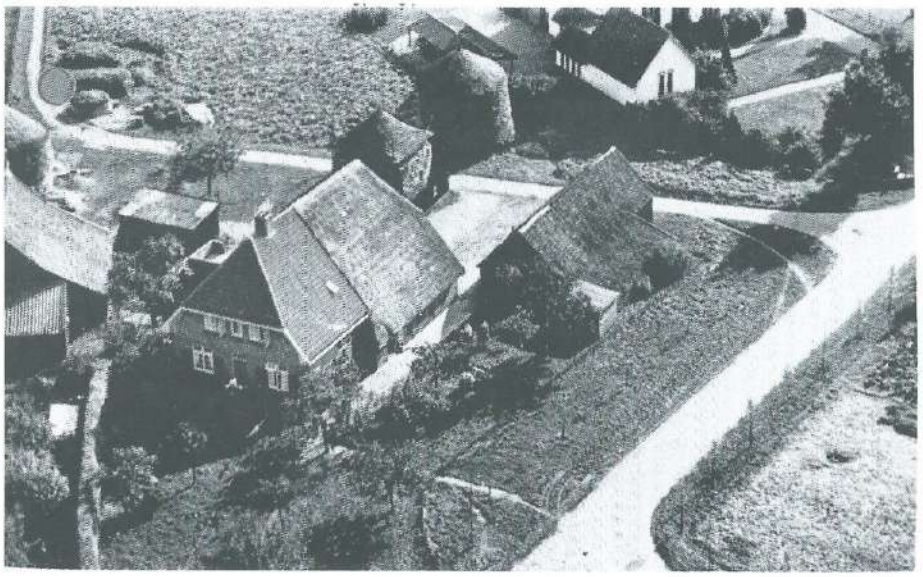

Duidelijk is op deze vooroorlogse luchtfoto het pad tussen de boerderij en de Gereformeerde Kerk nog te zien.

ZELFDODING, OOK AL IN 1744

H.W. Menop

In het overlijdensregister van Almen waarin de eerste aantekening gemaakt werd op 19 mei 1742, placht de schoolmeester - koster - voorzanger en klokkenluider Paulus Nieuboer in sierlijke krulletters heel nauwkeurig bij te houden, wie er in Almen stierf.

Toen in 1742 de echtgenote van baron Van Lintelo het tijdelijke leven voor het eeuwige verwisselde, luidde hij zes weken de doodsklok voor haar "waar ik voor ontvangen hebbe 25 guldens". Een andere keer volstond hij met het vermelden van de sterfdatum en de toevoeging "een soldatenvrouw" of "Mechtelt de Oude Groot Hulsen mansche".

Maar naast deze "normale" gestorvenen hield hij ook bij de namen van hen die zelfmoord pleegden, want dat kwam in een vreedzaam dorpje als Almen toen al voor. Zo noteerde hij: "Den 2 Januarii 1744 heeft hem Lammert Grooten selfs het leven benomen door het strop, dat hij sig selfs bereyt heeft in siin huis in den hanenbalken en is door den WelEd. Gerichte gecondemenneert om in stilte sonder het gewoonlyk gebruyk op den 6 dito op onsen kerkhoff begraven te worden".

Nog niet in ongewijde grond, maar wel in stilte, dus zonder het toen al en nu nog gebruikelijke klokluiden.

Bronnen: Het dodenboek van Almen
R.B.S. 780 - 781
Een en ander uit de kerkelijke registers der gemeente Gorssel door J. de Graaf (Bijdragen en Mededelingen. Deel XVIII).

Leden: J.P. Dijksman, Blauwedijk 10, Almen
J.H. Goorman, Joppelaan 81, Joppe
A. Hoekstra, Pikeursbaan 5, Gorssel
W. v.d. Kamp, Lochemseweg 38, Epse
Mw. J.W. Lubberding-Braakman, Broekstraat 2, Harfsen
J. Nijenhuis, Zutphenseweg 164, Eefde
J. Pasman, Heideweg 14, Harfsen
A.M. de Ruiter, Joppelaan 14, Gorssel
J. Eefting, archivaris gemeentehuis Gorssel

Redactiecommissie:
Voorzitter: A. Hoekstra, Pikeursbaan 5, Gorssel
Leden : N. Kuik, het Wilgert 8, Epse
H. Meedendorp, Elfuursweg 22, Gorssel

De vereniging kent leden en begunstigers.
De statuten en het register van leden en begunstigers liggen ter inzage bij de secretaris.
Het lidmaatschap bedraagt f. 25,- per jaar per gezin. Aanmelding voor het lidmaatschap kan geschieden bij de secretaris. Een lid kan zijn lidmaatschap eventueel opzeggen aan het einde van het verenigingsjaar met een opzegtermijn van 4 weken. Het verenigingsjaar loopt van 1 januari - 31 december.
Betaling van lidmaatschapsgeld of giften van begunstigers kan geschieden op de rekening van de vereniging nr. 3014.05.611 bij de Rabobank Almen, of op de postrekening van deze bank nr. 874220.
Ons Markenboek wordt kosteloos aan leden en begunstigers toegezonden. Losse nummers zijn verkrijgbaar bij de secretaris à f. 10,- per nummer.
Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de voorzitter van de redactiecommissie.
Gelieve bijdragen aan Ons Markenboek te zenden aan een der leden van de redactiecommissie.
Getracht zal worden Ons Markenboek 4 x per jaar te doen verschijnen.